

*Михайліченко Тетяна Олександрівна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального та
адміністративного права і процесу
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Полтава*

**ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ
ГУМАНІЗАЦІЇ (на прикладі злочину, передбаченого ст. 229 КК
України)**

Загальновідомо, що Законом України від 15.11.2011 р. № 4025 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» (далі – Закон № 4025) була здійснена так звана «гуманізація» кримінальної відповідальності за рахунок декриміналізації частини злочинів та віднесення їх до адміністративних правопорушень, а також заміни в ряді випадків таких покарань як обмеження чи позбавлення волі, а в деяких випадках і виправних робіт, на штраф або взагалі виключення цих покарань. Крім того, були суттєво

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

підвищені розміри штрафів за майже всі злочини у сфері господарської діяльності: мінімальне підвищення відбулося до розміру в 500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.), максимальне – в 50 000 н.м.д.г. Хоча більшістю науковців новели, особливо стосовно покарань, критикувалися та вказувалися недоліки такої гуманізації (приміром, Ф. Веніславським, Н. Гуторовою, Я. Романчуком, З. Топорецькою, О. Шаповаловою та ін.), зокрема часто відмічалось, що вказаний Закон передбачає не пом'якшення відповідальності, а лише надає їй яскраво вираженого майнового характеру. Однак окремі з дослідників (приміром, Д.О. Балобанова), доволі схвально віднесли до таких нововведень, вказуючи, що дана гуманізація кримінальної відповідальності сприятиме реалізації конституційного права громадян на заняття підприємницькою діяльністю, відповідатиме існуючим міжнародним стандартам та досвіду іноземних держав відносно відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності тощо [1, с. 215].

Отож, нині вже майже 4 роки як вищевказаний Закон № 4025 діє, що дає можливість проаналізувати та встановити чи досягається мета, яка була поставлена перед ним. Задля цього нами були проаналізовані обвинувальні вироки, які містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень та виносилися судами України в період з 2011 по листопад 2016 рр. за незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК України).

Насамперед слід звернути увагу, що кількість вироків за вказаною статтею має тенденцію до зростання. Так, якщо у 2011 р. та 2012 р. було винесено лише 3 та 4 обвинувальних вироки відповідно, то у 2013 р. – це 16, у 2014 р. – 20 (лише 1 з яких виправдувальний), у 2015 р. – 10, за січень-жовтень 2016 р. – 11 обвинувальних вироків.

Примітним є й те, що особам, яким призначалося покарання в межах редакції ст. 229 КК України до набрання Законом № 4025 чинності* (всього 23 особи), зазвичай присуджували сплату штрафу (17 випадків), з яких у 88 % випадках його розмір зменшували завдяки застосуванню ст. 69 КК України. Цікавим фактом є й те, що в декількох випадках сума штрафу була знижена у 30 разів відносно мінімальної межі санкції [2]! У 6 ж вироків хоча судом і було призначено такий вид покарання як позбавлення волі, однак у жодному з цих випадків засуджені його не відбували: двічі осіб звільняли від покарання з

---

* Тобто коли незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару або інше умисне порушення права на ці об'єкти каралося:

- штрафом від 200 до 1000 н.м.д.г. або виправними роботами на строк до 2 років, або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 229 КК);
- штрафом від 1000 до 2000 н.м.д.г. або виправними роботами на строк до 2 років, або позбавленням волі на строк від 2 до 5 років (ч. 2 ст. 229 КК);
- штрафом від 2000 до 3000 н.м.д.г. або позбавленням волі на строк від 3 до 6 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого (ч. 3 ст. 229 КК).

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

випробуванням (ст. 75 КК України) із призначенням іспитового строку в 1 рік і 4 особам суд врахував строк тримання під вартою, який співпадав з присудженою мірою покарання.

Якщо ж проаналізувати міри призначених судами покарань після набрання чинності Законом № 4025, то близько 54 % осіб призначається штраф у межах нижньої межі відповідної санкції, причому зазвичай це випадки засудження за ч. 1 ст. 229 КК України. Крім того, 14 особам покарання призначалося нижче від найнижчої межі (ст. 69 КК). Тобто загалом осіб, яким призначають достатньо низькі міри штрафу – понад 78 % від загальної кількості засуджених. Такі показники наводять на думку, що законодавець в гонитві за бажанням перейняти іноземний досвід неправильно розрахував нижню межу штрафу. В результаті чого суди, керуючись принципом індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання, намагаються призначити якомога менші розміри стягнень, особливо з урахуванням того, що достатньо часто цивільні позови про відшкодування матеріальної та (або) моральної шкоди задовольняються у повністю чи частково.

Показовим є й те, що «лазівка» уникнути такого покарання як штраф все ж залишилася за рахунок призначення покарань за сукупністю злочинів шляхом поглинання, що, як видається, абсолютно не відповідає принципу справедливості. Так, наприклад, одним із судів була визнана винною ОСОБА_2 у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 199, ч. 1 ст. 204, ч. 3 ст. 229 КК України. Згідно із судовим рішенням за злочин, передбачений ч. 2 ст. 199 КК України їй призначили покарання у вигляді 5 років позбавлення волі; за ч. 1 ст. 204 КК України – штраф у розмірі 1000 н.м.д.г.; і за ч. 3 ст. 229 КК України – штраф у розмірі 10 000 н.м.д.г. На підставі ж ч. 1 ст. 70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим ОСОБИ_2 остаточно було призначене покарання у вигляді 5 років позбавлення волі та із застосуванням ст. 75 КК України засудженого було звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням строком на 3 роки [3]. Тобто, особа, яка вчинила три злочини, один з яких – тяжкий, de-facto уникає майже всіх негативних наслідків засудження, на відміну від особи, яка вчиняє лише злочин, передбачений ч. 3 ст. 229 КК України, і згідно з даними здійсненого аналізу зазвичай засуджується до сплати штрафу або в межах мінімуму даної санкції (10 000 н.м.д.г.), або ж межах завданої шкоди (в порядку ч. 2 ст. 53 КК України).

Отож, в контексті дослідження даної норми, можна відмітити, що майновий характер відповідальності мав місце як до так званої гуманізації, так і після неї; суди як раніше, так і нині за певних механізмів звільняють винних від реального відбування покарання. Крім того, проблема необґрунтованості завищеного рівня криміналізації правопорушень у сфері господарської діяльності, що є перепорою для розвитку підприємництва, на нашу думку, згідно даних аналізу судової практики, залишається й нині. Тому впевнено сказати, що існуючі нині межі покарання досягають поставлених цілей важко.

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

Як справедливо відмічає Н.О. Гуторова, оптимальна модель кримінального покарання, повинна містити комплекс заходів кримінально-правового характеру, які б були необхідними і достатніми для зменшення кількості суспільно небезпечних посягань на найбільш важливі суспільні відносини [4, с. 45]. Однак навіть у теорії кримінального права нині не розроблена загальноприйнята теорія техніко-юридичної побудови санкцій. До того ж хоча науковцями й робилися спроби обґрунтувати розрив між мінімальною і максимальною межами, так звану «вилку» покарання (І. І. Карпець, М. Й. Коржанський, О. Михаль, В.О. Туляков та ін.), в основному це здійснювалося для обмеження та позбавлення волі. Відносно ж майнових покарань це майже не досліджувалося.

Отже, на підставі викладеного, можна зробити висновок, що як видається, поспішність українського законодавця в перейнятті зарубіжного досвіду без врахування українських реалій не виправдала себе. Із врахуванням нововведень, якими було змінено значення штрафу (в розрізі ст. 12 КК України), варто було більш детально продумати розрив між мінімальними і максимальними межами такого покарання для злочинів у сфері господарської діяльності, оскільки в нинішньому варіанті ті недоліки, які законодавець намагався викоринити шляхом так званої гуманізації не дали бажаного ефекту, пор що свідчать аналіз судової практики.

Список використаних джерел

1. Балобанова Д. О. Щодо деяких аспектів гуманізації відповідальності за господарські злочини / Д. О. Балобанова. // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф., 20-21.04.2012. – О. : Фенікс, 2012. – Т. 2. – С. 215-217.
2. Вирок Володимирецького районного суду Рівненської області від 15.07.2011 р., справа № 1-15/11 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/17900923>; вирок Володимирецького районного суду Рівненської області від 11.04.2014 р., справа № 1702/1473/2012 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55747605>.
3. Вирок Біляївського районного суду Одеської області від 08.07.2014 р., справа № 496/713/14-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39893504>.
4. Гуторова Н.О. Реалізація соціальної функції кримінального права шляхом встановлення і призначення покарання / Н.О. Гуторова // Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 12-13.10.2016. / редкол. : В.Я. Тацій, В.І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2016. – С. 43-46.

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА
ІМЕНІ КОРОЛЯ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО**

*Гуманізація кримінальної відповідальності
та демократизація кримінального судочинства*

*Матеріали
Міжнародного науково-практичного симпозіуму
18–19 листопада 2016 р.*

м. Івано-Франківськ – 2016 р.

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

УДК 343.431 (001.8)

ББК 67.308.112я43

Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства: матеріали Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 18–19 листопада 2016 року). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2016. – 414 с.

Humanization of Criminal Responsibility and Democratization of Criminal Justice: Collection of materials of the International Science and Research Symposium (Ivano-Frankivsk, November 18–19, 2016). – Ivano-Frankivsk: Printing and Publication Department of the Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytskyi, 2016. – 414 p.

Рекомендовано до друку Вченою радою Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького (протокол № 4 від 30 листопада 2016 р.)

В збірнику опубліковано матеріали Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства» (18–19 листопада 2016 року).

© Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького, 2016